

โรงเรียนนายทหารอากาศอวุโส
กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

หลักสูตร นายทหารอากาศอวุโส รุ่นที่ ๗๘ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๕

หมวดวิชาที่ ๑ รหัสวิชา นอส.๑๑๑๑

การเขียนเอกสารทางวิชาการ

เรื่อง “ผึ้ง” สิ่งมีชีวิตสำคัญที่“โลก” พึ่งพาอาศัย กับพยาบาลทหารอากาศอาชีพ

เรียน น.ท.หญิง ทศทัยทิพย์ ตัณฑเขต

โดย น.ต.หญิง ภูวรินทร์ พึ่งฉิ่ง

หมายเลข ๔๓ สัมนนาที่ ๓

วันที่ ๒ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕

บทความวิชาการ

เรื่อง “ผึ้ง” สิ่งมีชีวิตสำคัญที่ “โลก” พึ่งพาอาศัย กับพยาบาลทหารอากาศอาชีพ

น.ต.หญิง ภูวรินทร์ พึ่งฉิ่ง

เลขที่ ๔๓ สัมมนา ๓

“No more bees, no more pollination, no more plants, no more animals, no more man” เป็นคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก แต่มีหน้าที่อันยิ่งใหญ่ต่อโลกใบนี้ แม้จะมีขนาดเล็กแต่ก็เป็นหนึ่งในผู้รักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ธรรมชาติสร้างสรรค์สรรพสิ่งต่าง ๆ มากมายเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต แต่จะขาดการเชื่อมโยงถ้าปราศจากตัวประสาน และนั่นคือความสำคัญในการมีอยู่ของผึ้ง สำหรับผึ้งนั้นมีหลักฐานความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่ช่วง ๗,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ในฐานะเป็นสัตว์ที่ทำให้มนุษย์ได้ลิ้มรสความหวานจากเกสรดอกไม้ และผสมพันธุ์พืชจนพัฒนากลายเป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงมนุษย์มาตั้งแต่มยุคดึกดำบรรพ์ นอกจากนี้ผึ้งยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น สมัยอียิปต์โบราณมีการใช้ผึ้งเป็นสัญลักษณ์แทนอาณาจักร เพราะผึ้งเป็นสัตว์ที่อยู่รวมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของทำงานอย่างเป็นระบบ เพราะในอาณาจักรผึ้งมีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันจำนวนมาก มีการแบ่งหน้าที่การทำงานตามชนิดของผึ้งอย่างชัดเจน หรือเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของความจงรักภักดี การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำ เพราะในแต่ละรวงผึ้งจะมีนางพญาผึ้งเป็นหัวหน้าใหญ่ ดังนั้น “ผึ้ง” จึงไม่ใช่เพียงสิ่งมีชีวิตที่มีประโยชน์ต่อการมีชีวิตของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายในฐานะผู้ผสมพันธุ์พืชเท่านั้น แต่หลักการดำรงชีวิตและปฏิบัติงานของผึ้ง สามารถนำมาวิเคราะห์สกัดเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานได้ ผึ้งจึงถือเป็นตัวแทนของร่างกาย คือการมีชีวิต การดำรงอยู่ และจิตวิญญาณ คือหลักคิด ปรัชญา ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตและเพื่อพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต

ผึ้งจัดเป็นแมลงชนิดหนึ่ง อยู่ในกลุ่มสัตว์ที่ไม่มีกระดูกสันหลัง มีขนาดเล็ก ลักษณะตาโต มีหนวด ลำตัวมีสีดาสลับเหลือง อาศัยรวมกันอยู่เป็นฝูง โดยส่วนใหญ่มักมีหน้าที่ออกหาน้ำหวานจากเกสรดอกไม้เพื่อนำมาเป็นอาหาร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการขยายพันธุ์พืช และหากศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีวิตของผึ้ง จะพบความน่าสนใจต่าง ๆ มากมาย เช่น การปรับตัวของผึ้งต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม จากการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์มีการกล่าวถึงการมีอยู่ของผึ้งตั้งแต่สมัยยุคหินกลาง ประมาณ ๗,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ที่ปรากฏภาพวาดของผึ้งบนผนังถ้ำ หรือจากพุทธประวัติที่มีการกล่าวถึงพระนางสุชาดาที่ได้ถวายข้าวมธุปายาสที่มีส่วนประกอบของน้ำผึ้ง ถวายแด่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ชัยโรจน์ โพธิ์เจริญ, ๒๕๕๘) วิธีการอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากของผึ้ง รวมถึงการทำหน้าที่ของผึ้ง โดยในรวงผึ้งสามารถจัดแบ่งประเภทของผึ้งได้ ดังนี้

๑. การแบ่งหน้าที่ของผึ้ง ตามหลักชีววิทยาของผึ้งในรังผึ้ง มีระบบการแบ่งวรรณะ (Caste) ประกอบด้วย ๓ วรรณะ (ปยมาศ นานอก, ๒๕๕๑) ได้แก่

แหล่งที่มา: <https://gardenlux-th.designluxpro.com/>

ผึ้งนางพญา (Queen) นางพญามีบทบาทหน้าที่สำคัญภายในรัง คือ มีหน้าที่บินไปผสมพันธุ์กับผึ้งตัวผู้ ในการวางไข่ผึ้งเพื่อผลิตสมาชิกรุ่นต่อไปของรัง รวมทั้งควบคุมสังคมภายในรัง และกิจกรรมต่างๆของสมาชิกในรัง โดยการปล่อยสารเคมีที่เรียกว่า queen pheromone

ออกมาสื่อสารกับสมาชิกในรังตัวอื่นๆ ให้ทำหน้าที่ของตนเอง โดยปกติจะพบผึ้งนางพญา ๑ ตัวต่อรังเท่านั้น และจะมีอายุประมาณ ๑-๒ ปี

ผึ้งงาน (Worker) มีหน้าที่ทำงานทุกอย่างภายในรัง คอยดูแลตัวอ่อน หาอาหาร ทำความสะอาดและซ่อมแซมรัง รวมทั้งการป้องกันรัง ผึ้งงานจะมีอายุเฉลี่ยประมาณ ๖๐ วัน การทำงานของผึ้งเป็นไปตามอายุขัยของผึ้ง และความต้องการของรัง ผึ้งงานมีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน (division of labor) โดยมีการกำหนด หรือมีการโปรแกรมกำหนดไว้ในยีนตั้งแต่เกิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลไกทางสรีรวิทยาภายในร่างกายของผึ้งตั้งแต่เกิด ผึ้งงานมีหน้าที่รับผิดชอบของตน ไม่เกี่ยวกันทำงาน และช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี แต่หากผึ้งตัวใด

แหล่งที่มา: <https://www.beeeculture.com/pacific-northwest-foraging/>

ไม่สามารถทำงานได้แล้ว ก็จะถูกนำไปทิ้งนอกรัง โดยวิธีการนี้แสดงให้เห็นถึงไม่มีการเอาเปรียบกันระหว่างสังคมของผึ้ง

ผึ้งตัวผู้ (Drone) ผึ้งตัวผู้จะเกิดมาในช่วงฤดูผสมพันธุ์หรือช่วงที่มีอาหารเพียงพอ หน้าที่ของผึ้งตัวผู้ คือกินอาหาร และคอยบินไปร่อนผึ้งนางพญาเพื่อผสมพันธุ์เท่านั้น หลังจากนั้นก็จะตาย ผึ้งตัวผู้มีขนาดลำตัวอ้วนและสั้นกว่าผึ้งนางพญา และผึ้งงาน มีลักษณะตาโตและสั้นสั้น

แหล่งที่มา: <https://petmaya.com/20-weird-animal-facts>

รูปภาพแสดงชนิดของผึ้งแบ่งตามหน้าที่การทำงาน
แหล่งที่มา: http://honeybee2014.blogspot.com/2014/05/blog-post_5087.html

เมื่อดูตามหลักชีววิทยาของผึ้งจะพบว่า ผึ้งเป็นแมลงสังคมที่แท้จริง (Eusocial insect) ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Colony) อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างน้อย 2 ช่วงชีวิต และมีระบบการแบ่งวรรณะ (Caste) และเมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์ที่ถือว่าเป็นสัตว์สังคมเช่นกัน เพราะมีการอาศัยอยู่ร่วมกันในรูปแบบที่หลากหลายความสัมพันธ์ เช่น เพื่อน ครอบครัว การทำงาน เป็นต้น และมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันตามสถานะของบุคคลนั้นเป็นอยู่ แต่อาจแตกต่างกับผึ้งตรงที่มนุษย์มีหลายสังคมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่มนุษย์ควรมีกฎเกณฑ์ แนวทางหรือหลักการในการดำรงชีวิต ถ้าพิจารณาจากวิธีการอาศัยอยู่ร่วมกันของผึ้งและการหลักการทำงาน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

๒. ปรัชญาการทำงานที่ได้เรียนรู้จากผึ้ง จากคำกล่าวของ George Ferguson (1961) จากหนังสือ “Signs and Symbols in Christian Art” อธิบายว่า “ผึ้งเป็นสัญลักษณ์ของ กิจกรรม, การทำงาน, ความขยัน, และความมีระเบียบ” ในตำนานโบราณบอกว่า ผึ้งไม่เคยนอนหลับ และบ่อยครั้งผึ้งถูกใช้เป็นตัวแทนของ “ความระมัดระวังและความกระตือรือร้นของคริสต์ชนในการแสวงหาคุณธรรม” โดยลักษณะนิสัยของผึ้งที่สามารถวิเคราะห์ได้ (หลวงพ่อจารย์ ฐิตธมโม, ๒๕๕๑) ดังนี้

๒.๑ ขยันหากิน ผึ้งทุกตัวไม่เคยหยุดทำงานตั้งแต่ถือกำเนิดขึ้นบนโลกนี้ เห็นได้จากพืชที่ยังคงเป็นอาหารให้กับมนุษย์ตามธรรมชาติ และดอกไม้ต่างๆที่ยังคงเบ่งบานสวยงามตามฤดูกาล และการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยผึ้งแต่ละตัวมีหน้าที่ของตัวเองในการออกหาน้ำหวาน สะสมอาหาร ขยายพันธุ์ รวมถึงหน้าที่ในการสร้างรัง การให้อาหารตัวอ่อน หรือแม้กระทั่งหน้าที่ในการปกป้องรัง ผึ้งแต่ละตัวจะทำหน้าที่ต่างๆเหล่านี้ในทุกวันของการทำงานซึ่งถือเป็นชีวิตของผึ้ง เพราะถ้าผึ้งไม่ทำงาน ผึ้งก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ และตายลงไปในที่สุด

๒.๒ บินไม่สูง ผึ้งเป็นแมลงชนิดหนึ่งที่ปีกเล็กและบอบบาง จึงไม่สามารถทำให้บินไปในที่สูงมากได้ ด้วยลักษณะทางกายภาพของผึ้ง เมื่อบินขึ้นที่สูงจะไม่สามารถต้านทานแรงลม ทำให้เกิดอันตรายแก่ตัวเอง ผึ้งเองก็รู้จักในธรรมชาติของตนเอง จึงบินในระดับที่พอจะบินได้ เพื่อความปลอดภัยของชีวิต

๒.๓ รักความสะอาด ผึ้งเป็นสัตว์ที่อยู่ร่วมกันในรังเป็นสังคมใหญ่ จำเป็นที่จะต้องรักษาความสะอาดภายในรังเป็นอย่างดี โดยจะแบ่งหน้าที่กันด้วยอายุ การดูแลความสะอาดภายในรัง จะเป็นหน้าที่ของผึ้งประจำรัง (House bee) ผึ้งประจำรังจะแบ่งหน้าที่กันทำความสะอาดอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้น้ำหวานที่ถูกเก็บสะสมไว้เน่าเสีย และเพื่อให้ตัวอ่อนเติบโตได้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

๒.๔ ฉลาดสะสม ความชาญฉลาดของผึ้งในการสะสมน้ำหวาน ถึงแม้ว่าผึ้งงานแต่ละตัวจะสามารถเก็บน้ำหวานจากดอกไม้ได้ทีละเล็กทีละน้อย แต่ก็ค่อยๆ สะสมทุกวันจนได้น้ำผึ้งภายในรังจำนวนมาก

๒.๕ นิยมสามัคคี ผึ้งเป็นเพียงสัตว์ตัวเล็ก เมื่อพบเจอกับศัตรูที่มีขนาดตัวใหญ่หรือแข็งแรงมากกว่า พวกมันก็ไม่สามารถที่จะต่อสู้เพียงลำพังได้ แม้ผึ้งเองจะสัตว์ที่มีขนาดตัวเล็ก แต่ถ้าวางมือกันด้วยความสามัคคี ก็จะทำให้พวกมันสามารถขับไล่ศัตรูที่มาคุกคามรังได้

๒.๖ ความสามัคคี ผึ้งจะมีผู้นำคือ นางพญา ส่วนผู้ตาม/ลูกน้องคือ ผึ้งงาน ผึ้งจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันเกื้อกูลกัน และแบ่งหน้าที่และงานกันทำอย่างชัดเจน

ซึ่งปรัชญาหลักคิดที่ได้มาจากการดำรงชีวิตและการทำงานของผึ้งนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ผ่านการถอดบทเรียนชีวิตของผึ้งกับการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน

๓. การถอดบทเรียนชีวิตของผึ้งกับการปฏิบัติงาน จากนโยบายของผู้บัญชาการทหารอากาศคนปัจจุบัน ที่เน้นย้ำถึงความ “จงรักภักดี สำนึกหน้าที่ สามัคคี เสียสละ” ซึ่งผู้เขียนเอง เป็นพยาบาลทหารอากาศคนหนึ่งที่ปฏิบัติงานอยู่ที่กองวิสัญญีและห้องผ่าตัด โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช พอทำหน้าที่เป็นพยาบาลส่งเครื่องมือแพทย์ (SCRUB NURSE) ซึ่งงานห้องผ่าตัด เป็นงานที่ต้องร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ร่วมกับสหวิชาชีพ เราแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน โดยทีมผ่าตัดประกอบไปด้วย ศัลยแพทย์ วิสัญญีแพทย์ พยาบาลส่งเครื่องมือแพทย์ พยาบาลช่วยรอบนอก วิสัญญีพยาบาล โดยทุกคนต้องร่วมมือกันทำงาน จะขาดคนใดคนหนึ่งไปไม่ได้ ต้องมีความรับผิดชอบและทำหน้าที่ตนเองให้ดีที่สุด เพื่อให้การผ่าตัดนั้นสำเร็จเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็วและผู้ป่วยปลอดภัย

ด้านการเป็นทหารอาชีพ พล.อ.อ. มล. สุปรีชา กมลาศน์ ได้กล่าวถึงความเป็นทหารอาชีพในบทความที่ชื่อ “คุณธรรมและจรรยาบรรณของทหารอาชีพ” ไว้ว่า “อาชีพทหาร มีเอกลักษณ์พิเศษกว่าอาชีพอื่นตรงที่ทหารเป็นกลุ่มชนที่ถืออาวุธ มีเครื่องแบบ มียศมีระบบอาวุโส รักหมุ่รักคณะ และมีวินัยที่เคร่งครัด” ดังที่ผู้บัญชาการทหารอากาศคนปัจจุบัน ท่าน พล.อ.อ. นภาเดช ธูปะเตมีย์ ได้กล่าวให้นโยบายไว้ว่า “จงรัก ภักดี สามัคคี เสียสละ” และ ความสามัคคีกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันนั้น คือสิ่งที่สำคัญที่สุดของหน่วยทหาร และอีกสิ่งหนึ่งที่ทหารจะขาดเสียไม่ได้เลยคือ คุณธรรมและจรรยาบรรณของทหารอาชีพ จากที่กล่าวมา พยาบาลทหารอากาศและการเป็นทหารอาชีพ จะมีความเหมือนกับผึ้งอยู่หลายอย่าง ทั้งด้านการปกครอง การทำหน้าที่ของตน ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น แต่จะมีอยู่ข้อหนึ่งที่แตกต่างจากผึ้งตรงที่ผึ้งตัวใดที่ไม่สามารถทำงานได้แล้ว จะถูกนำมาทิ้งนอกรัง แต่ทหารเรานั้นจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เรามีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตราบจนสิ้นลมหายใจ

สำหรับในชีวิตประจำวันนั้น สามารถนำปรัชญาของผึ้งมาปรับใช้ได้ ยึดหลักขยันทำมาหากิน รู้จักประมาณตน รู้จักถ่อมตัว รักษาความสะอาด การเก็บเล็กผสมน้อย ก็ตรงกับความพอเพียง ไม่โลภ ทำอย่างสม่ำเสมอก็จะเพิ่มพูน การร่วมมือกันด้วยความสามัคคี หากองค์กรไหนรู้จักสามัคคี องค์กรนั้น

จะมีความเข้มแข็ง แต่หากเมื่อใดที่ขาดความสามัคคียอมขาดความมั่นคง เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ในหมู่คณะ เกิดความแตกแยก และในที่สุดองค์กรนั้นก็ไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบสุข

ผู้เขียนจึงได้สังเกตเห็นหลักธรรมที่ใช้ธรรมชาติสอนการดำรงชีวิต โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ จากการหยิบยกตัวอย่างจาก “ผึ้ง” เป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก หนึ่งในผู้สร้างความสมดุลให้กับโลก ผึ้งอยู่รวมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่ มีการแบ่งหน้าที่การทำงานตามชนิดของผึ้งอย่างชัดเจน ยังถือเป็นสัญลักษณ์ของการทำงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ และการทำงานเป็นทีม อีกความหมายหนึ่งนั้นยังเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของความจงรักภักดีต่อผู้นำของตน ผึ้งนั้นรู้หน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีความขยันขันแข็ง “ผึ้ง” สามารถพบเห็นตามธรรมชาติ ด้วยหลักการดำรงชีวิตและปฏิบัติงานของผึ้ง จึงสามารถนำมาวิเคราะห์สกัดเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตการทำงาน ของการเป็นข้าราชการ และพยาบาลทหารอากาศอาชีพของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

คู่มือนายทหรนักรเรียนหลักรูตรนายทหรนอากาศอวูโส พ.ศ. ๒๕๖๒

ชัยโรจน โปธิเจริญ. (๒๕๕๘). เกษตรอินทรีย์เล่ม ๖: ผึ้งอินทรีย์. Accessed: October 12, 2021.

จาก https://www.acfs.go.th/standard/download/ORGANIC-PART-6_HONEY-BEE.pdf

ปิยมาศ นานอก. (๒๕๕๑). ผึ้งและการใช้ประโยชน์. กาวทันโลกวิทยาศาสตร์, ๘(๒), ๗๕ - ๘๑.

หลวงพ่อรัญญู ฐิตธมโม. (๒๕๕๑). ธรรมชาติจากผึ้ง. Accessed: October 12, 2021.

จาก <http://www.openbase.in.th/node/3036>

George Ferguson. (1961). Signs and Symbols in Christian Art. Accessed: October 12,

2021. จาก <https://www.amazon.com/Signs-Symbols-Christian-George-Ferguson/>